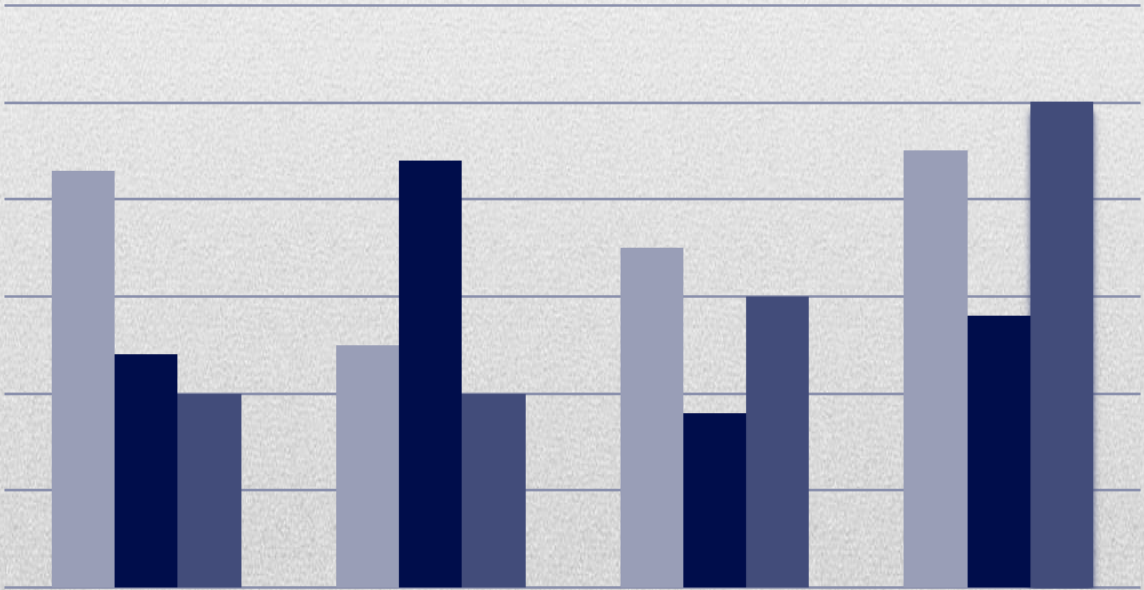

SURİYELİ SIĞINMACILARIN GERİDE BIRAKTIKLARI HAK VE VARLIKLAR

Araştırmalar Serisi I 2025 I

r

Suriyeli Sığınmacıların Geride Bıraktıkları Hak ve Varlıklar

Kitap Adı:

Suriyeli Sığınmacıların Geride Bıraktıkları Hak ve Varlıklar Raporu

Yazar:

Murat Lehimler

Yayımlayan Kurum:

Sürdürülebilir Kalkınma ve Kent Araştırmaları Derneği (SÜRKAD)

Yayın Yılı:

2025

Yayın Yeri:

İstanbul

ISBN:

978-9944-0565-1-9

Tasarım:

SÜRKAD Görsel İletişim Birimi

(Kapak tasarımı: Göç temalı figür ve Suriye haritası silueti kullanılmıştır.)

Sayfa Düzeni ve Uygulama:

A4 boyutlarında, dijital rapor formatına uygun olarak düzenlenmiştir.

Yayın Türü:

Araştırma Raporu / Dijital Yayın

Dil:

Türkçe

Erişim:

www.surkad.org.tr

Telif Hakkı:

© 2025 SÜRKAD – Sürdürülebilir Kalkınma ve Kent Araştırmaları Derneği

Bu yayının tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilmek ve ticari olmayan amaçlarla kullanılmak kaydıyla alıntı yapılabilir.

MURAT LEHİMLER

Bu çalışma, 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı'nın ardından, Türkiye'ye sığınmak zorunda kalan milyonlarca insanın geride bıraktığı haklar ve varlıkların tespiti, belgelenmesi ve korunmasına yönelik sivil bir girişimin ürünüdür. Göç olgusunun yalnızca barınma, gıda, sağlık ve güvenlik gibi acil ihtiyaçlara indirgenemeyeceği; mülksüzleşme, kimlik kaybı ve belirsizlik gibi daha derin insani yaraları da beraberinde getirdiği artık açıktır.

Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların bir kısmı, geriye dönme hayalini canlı tutarken; önemli bir bölümü, artık kalıcı bir hayat inşa etmeye çalışmaktadır. Her iki durumda da terk edilen hakların ve malvarlıklarının izlenmesi, bu kişilerin onurlu bir yaşam sürdürebilmeleri açısından vazgeçilmezdir. Bu bağlamda, bireylerin yalnızca fiziksel değil, hukuki ve toplumsal varlıklarının da korunması gerektiğine inanıyorum.

Bu raporun temel amacı, Suriyeli sığınmacıların Suriye'de bıraktıkları hak ve malların uluslararası hukuk bağlamında yeniden tanımlanmasını ve tespitini sağlamak; bunların gelecekteki siyasal ve hukuksal süreçlerde dikkate alınması için bir referans oluşturabilmektir. Aynı zamanda bu çalışma, sivil toplumun, akademinin, bürokrasinin ve doğrudan bu süreçten etkilenen bireylerin birlikte üretebileceği çözüm modellerinin de bir örneğidir.

SÜRKAD çatısı altında yürüttüğümüz bu çalışmanın hazırlanmasında emeği geçen araştırmacılara, çalıştaylara katkı sunan kurum temsilcilerine ve özellikle sesini duyurmak isteyen ama duyuramayan sığınmacı bireylere içtenlikle teşekkür ederim. Bu raporun, yalnızca bir tespit metni değil, aynı zamanda yeni bir adalet ve dayanışma çağrısı olarak değerlendirilmesini diliyorum.

Murat Lehimler

Haziran 2025 – İstanbul

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	8
YÖNETİCİ ÖZETİ	9
I - BİRİNCİ BÖLÜM	13
I.1. PROJE ARKA PLANI VE GEREKÇESİ	13
I.2. SORUN GELİŞİMİ VE MEVCUT DURUM	15
I.3. “SAVAŞ ÖNCESİ DURUM” : GÖÇ YÖNETİMİ ETKENİ OLARAK SURİYE KISA TARİHİ VE TOPLUM YAPISI	19
I.4. GÖÇ YÖNETİMİ ETKENİ OLARAK SURİYE İDARİ YAPISI	23
I.5. TÜRKİYE – SURİYE İKİLİ ANLAŞMALAR	25
II.1. FAALİYETLER	28
II.1.1 Planlama Çalıştayı	28
II.1.2. Tarama Araştırması	28
II.1.2.1 Genel Tanım	28
II.1.2.2. Sığınmacılara İlişkin Veri Envanteri Çalışmalarının Önemi	29
II.1.3 Araştırma Değerlendirme Çalıştayı	32
II.1.4 Paydaşlar Çalıştayı	32
II.1.5 Mekanizma	33
II.1.5.1. Uluslararası Bildiri	33
II.1.5.2. Suriyelilerin Suriye’de Hakları İzleme Heyeti	33
II.1.5.3. Suriyeli Sığınmacıların Suriye’de Haklar Sicili	34
II.2. Hedefler	0
II.2.1. Genel Tanım	0
II.2.2 Çıktılar	0
II.3PROJE AMACI	1
II.4 - PROJE HEDEFİ VE ÇIKTILARI	2
II.4.1. SURİYELİ SİĞINMACILARIN SURİYEDE Kİ HAKLARI PROJE ÇALIŞTAYI	3
II.4.2. SURİYELİ SİĞINMACILAR HAK VE MALLARI TARAMA ARAŞTIRMASI	4
II.4.3. SURİYELİ SİĞINMACILAR HAK VE MALLAR SİCİL KÜTÜĞÜ	7
II.4.4. TÜRKİYE SİĞINMACILARIN SURİYE’DEKİ HAKLARI İZLEME HEYETİ	8
II.4.5. B5 - ULUSLARARASI SURİYELİ SİĞINMACILARIN SURİYE HAKLARI KONFERANSI ve BİLDİRİSİ	9
II.5. PROJE YAYGINLAŞTIRMA FAALİYETLERİ	11
III. PROJE FAALİYET TABLOSU	12

YÖNETİCİ ÖZETİ

- ❖ Suriyeli Sığınmacılar Sorunu, Suriye iç savaşıyla birlikte, ortaya çıkmıştır. Suriye’de başlayan iç karışıklık ve rejim aleyhtarı gösteriler kısa sürede hem Suriye’yi hem de çevresindeki ülkeleri derinden etkilemiş ve sonunun nereye varacağı belli olmayan bir dönemi başlatmıştır.
- ❖ Yaşanan krizin ortaya çıkardığı en büyük sorunların başında yaşanan siyasi istikrarsızlık ve belirsizlik gelmektedir. Bu istikrarsız ortam, Suriye’ye komşu olan ve göçmen kabul etmek zorunda kalan Türkiye’yi birçok sorunla baş başa bırakmıştır. Ülkedeki savaş, milyonlarca Suriyelinin Türkiye ve diğer ülkelere sığınmasına neden olmuştur.
- ❖ Kayıt altına alınabilen 2.800 Bin sığınmacı dışında, kayıtsız rakamın 4 milyona yaklaştığı tahmin edilmektedir.
- ❖ Konunun politik ve insani boyutu birçok yönleriyle ele alınmış, bu alanlarda tedbirler geliştirilmeye çalışılmıştır. Halen kamu ve sivil alanda gerçekleştirilen çalışmalar, sorunun geldiği nokta itibariyle sürekli olarak geliştirilen ve daha fazla paydaşın iş birliği yapmasıyla artırılmak zorundadır.
- ❖ Devletlerin ve diğer siyasal aktörlerin kontrolüne geçen Suriye topraklarında Türkiye yeni sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Özellikle göçmenlere yönelik, stratejik olarak bütüncül bir politika geliştirmek zorlaşması, yeni politikalar ve yaklaşımlar geliştirme zorunluluğu doğurmaktadır.
- ❖ Sığınmacıların ne kadarının kalıcı olduğu; geri gönderilme aşamasına gelinebildiğinde ne kadarının dönebileceği ve ülkemize getirdiği sosyal, ekonomik, kültürel maliyet belirsizdir.
- ❖ Göçmenler açısından da durum belirsizliğini korumaktadır. Varış ülkesi olarak Türkiye’de veya başka bir ülkede kalma hatta vatandaşlığa geçme kararı vermeleri, onlara yönelik entegrasyon politikalarını gerektirmektedir.
- ❖ Göçmenlerin Suriye’ye dönmemeleri hukuksal ve siyasal açıdan, onların bıraktıkları malvarlıklarından vaz geçmeleri anlamı doğurmamakla beraber, fiilen mevcuttur. Bu konuyla ilgili çalışmalar yapılması, göçmenlerin entegrasyon sürecinde dayanabilecekleri kaynaklardan mahrum olmaları anlamı taşımaktadır.

- ❖ Diğer yandan terk ettikleri alanlarda demografik yapı değişmektedir. Çok uluslu ve kültürlü, tarihi heterojen sosyal yapı yerini fiili durum yaratan aktörlerin yeni nüfus – iskân stratejilerini hayata geçirmelerini kolaylaştırmaktadır. Göç ve mültecilik, Suriye’nin özellikle Türkiye sınırında etnik temizlik ve demografik yapının değiştirilmesi stratejisinde araca dönüştürülmüştür.
- ❖ Nüfus ve tapu kayıtlarının ve diğer vatandaşlık sicillerinin imha edilmesiyle ilgili raporlar ve medya haberleri, bölgede, göçmenler aleyhine bir politikanın yürütüldüğünü göstermektedir.
- ❖ Türkiye göç ve mültecilik çalışmalarında sadece insani koşulların iyileştirilmesi, Suriye iç Savaşı’nın, Suriye toprak bütünlüğünün korunması çerçevesinde sona erdirilmesi konularına odaklanmıştır. Oysa Suriye iç savaşı sona erse de bölgenin demografik yapısının değişmesi, Türkiye açısından orta ve uzun vadede sorunların bitmeyeceğini göstermektedir. Değiştirilmiş demografik yapı, mevcut siyasal sorunları beslemeye devam edecektir.
- ❖ Türkiye, Suriyelilerin bu ülkede bırakmak zorunda kaldıkları siyasal, sosyal, hukuki ve mali haklarının sivil toplum çalışmaları paydaşlığında, bizzat kendileri tarafından savunulması için mekanizmalar oluşturmak, uluslararası alanda kamuoyu oluşturmak ve girişimlerde bulunmak zorundadır.
- ❖ Ülkelerine dönmek istemeyen, ülkemizde kalmak isteyen Suriyelilerin geride bıraktıkları mal varlıklarını ve diğer haklarını koruma girişimleri, entegrasyon sürecinde kendilerinin ve ülkemizin ihtiyaç duyacağı en önemli potansiyel kaynak kabul edilmelidir.
- ❖ Ülkelerine dönmek isteyenlerin, döndükleri zaman, yaşadıkları kentlerin ve köylerin demografik yapısını değişmemiş bulmaları gerekmektedir. Mal varlıklarının korunması, temel insan hakları ve vatandaşlık haklarının muhafaza edilmiş olması gerekmektedir.
- ❖ Türkiye, güvenlik politikaları ve siyasal açıdan Suriye iç savaşında taraf durumundadır. Ancak Suriyelilerin bizzat soruna müdahil olması, haklarını korumak için uluslararası alanda girişimlerde bulunmaları için Türkiye’nin mekanizmalar oluşturması, Suriye politikasında elini güçlendirecek, hareket alanını artıracaktır.
- ❖ Sayısı 4 milyona yaklaşan Suriyelinin, özellikle bu ülkede gerçekleştirilmeye çalışılan fiili uygulamaları engellemeye dönük her girişimi, Türkiye’nin “Suriye’nin toprak bütünlüğünün sağlanması” tezinin “Suriye’nin Toprak ve sosyal bütünlüğünün

korunması” boyutuna ulaşmasını sağlayacaktır. Aksi takdirde; demografik yapısı değiştirilmiş Suriye, toprak bütünlüğü sağlansa da sorun kaynağı olmaya devam edecektir.

- ❖ Projemizde bunu sağlamaya yönelik, sivil bir mekanizma oluşturulması öngörülmektedir.
- ❖ Proje amaç olarak: Suriyelilerin geride bıraktıkları, insan hakları, vatandaşlık hakları, tazminat hakları, mal varlığı hakları alanlarında tespitlerin yapılması; hak sahipliklerinin hukukileştirilmesi ve nihayet bu hakların uluslararası hukukta korunmasına yönelik siyasal ve hukuksal taleplerin uluslararası kamuoyuna anlatılması, sunulması amaçlanmaktadır.
- ❖ Proje Faaliyetleri: hak sahipliği konuları ve kapsamının belirlenmesine yönelik planlama çalıştay, Suriyelilerden haklarına ilişkin verilerin elde edilmesine yönelik tarama araştırması, araştırma sonuçlarının değerlendirildiği ihtisas çalıştay, Suriyeli kanaat önderleri, sivil toplumcuları, entelektüeller ve sivil toplum kuruluşlarını, paydaş kurumlar ve uzmanlarla bir araya getiren paydaşlar toplantısı ve nihayet Suriyeli Göçmen Ve Mültecilerin Suriye’de Bıraktıkları Hakların Korunması Kongresi öngörülmektedir. Faaliyetler sonunda Uluslararası Bildiri hazırlanması ve Suriyelilerin, Suriye’de Hakları İzleme Heyeti ve Haklar Sicili mekanizmasının oluşturulması faaliyetleri bulunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

I - BİRİNCİ BÖLÜM

I.1. PROJE ARKA PLANI VE GEREKÇESİ

Türkiye için Suriye krizinin etkileri sadece Irak ve Suriye sınırında yaşanan belirsizlik ve istikrarsızlık ortamıyla sınırlı değildir. Türkiye, krizin en ağır faturasını çeken Suriye halkının yaşadığı dramı paylaşmak ve neticede canlarını kurtarmak için kendisine sığınan insanların sorunlarıyla da ilgilenmek durumunda kalmıştır. Giderek artan ve üç milyona yaklaşan Suriyeli mültecileri barındırmak ve ne zaman ülkelerine dönebilecekleri belli olmayan bu insanların sorunlarıyla uğraşmak Türkiye'nin zaten sıkıntılı olan güneyinde yeni problemlere yol açmıştır. Suriye İç Savaşı'nın başlamasıyla birlikte ilk olarak Suriye Hükümeti güçleri ile muhalif örgütler arasında çıkan çatışmalar sonucunda ilk kuşak sivil göç hareketi başlamış, çatışmalar, Ülkemizin güney sınırlarına doğru binlerce insanın yığılmasına neden olmuştur. Bu göç hareketi karşısında Türk Hükümeti, insani nedenlerle sınırları açmak ve sınırı geçen insanlara kamplar kurmak zorunda kalmıştır.

İç Savaşın ilerleyen aşamasında çatışan taraflar arasına üçüncü faktör olarak IŞID katılmıştır. IŞID, bir taraftan Suriye devleti Hükümeti ile diğer taraftan sayıları onları bulan muhalif örgütlerle çatışmalara girişmiş, her iki çatışan güçleri süpürerek, Suriye topraklarının %30'luk bölümünü ele geçirmiştir. Le geçirdiği bölgelerde yaşayan nüfus bu tehditten kurtulmak için ikinci göç hareketini başlatmıştır.

Halihazırda iç savaş, BM tarafından alınan kararlarla birlikte 39 devletin silahlı güç bulundurduğu, kaotik bir noktaya ulaşmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Suriye İç Savaşı'nın başladığı andan bugüne kadar yaklaşık 5 Milyon insanı topraklarına kabul etmek zorunda kalmıştır.

Göçmenlerin bir kısmı Türkiye'yi geçiş ülkesi olarak kullanmaya çalışmış, başka ülkelere geçebilmek ve o ülkelere mülteci statüsü kazanmaya çalışmıştır. Bu transferlerin neredeyse tamamına yakını kayıt dışı gerçekleşmiş, durum, Ülkemiz ile Avrupa Birliği arasında diplomatik sorunlar ortaya çıkarmıştır.

Göçmenlerden bir kısmı ise Türkiye’de, Suriye İç Savaşı’nın bitişine kadar geçen sürede ülkemizde barınmak ve krizin bitimiyle birlikte Suriye’ye dönmek istemektedir. Bunların önemli bir kısmı, uluslararası hukuk ilkelerine göre kurulan mekanizmalarla, siyasi mülteci olarak kayıt altına alınmıştır.

Göçmenlerden bir kısım ise gerek Suriye İç Savaşı’nın bitmesi noktasında yaşanan umutsuzluk ve gerekse daha iyi koşullarda yaşama olasılığı nedeniyle, ülkemizden Suriye’ye veya başka bir ülkeye gitme düşüncesinde değildir. Kayıt altına alınanlar da dahil olmak üzere bu kitle, ülkemizde vatandaşlık da dahil olmak üzere, iş ve sosyal hayata yönelik kalıcılık girişimlerinde bulunmaktadır. Türk Hükümeti kısa bir süre önce bu kitlenin nitelikli bölümünün, belirli koşulları taşıması durumunda Türk Vatandaşlığı kazanabileceğini ilan etmiştir.

Göçmenlerin neredeyse tamamı Türkiye’de bulundukları tüm süre ve mekanlarda yeni bir demografik kategori oluşturmuştur. Halen ülke nüfusunun %6,74’ü Suriyeli göçmenlerden oluşmaktadır. Bu demografik kategorinin tamamına yönelik olarak önemli mali yükler üstlenilmiştir. Ayrıca bu kategori, sektörlerin neredeyse tamamında, makro ekonomik göstergeleri etkileyebilecek etki gücüne sahiptir. Kısa ve orta vadede mali yük ve etkilerin paylaşımı konusunda Türkiye Cumhuriyeti’ne yapılan ciddi bir teklif bulunmamaktadır.

Suriyeli göçmenler demografik kategorisinin ortaya çıkardığı fiili durum, ekonomik, kültürel ve sosyal adaptasyon; vatandaşlığa alınması söz konusu olanlar için sosyal entegrasyon tedbirlerine başvurulmasını gerektirmektedir. Bu gereklilik beraberinde, tedbirlerin finansmanı için sürdürülebilir kaynakları gerekli kılmaktadır. Aksi takdirde doğal doğum artış hızı da eklendiğinde, kısa sayılabilecek bir süre içinde sorun yönetilemez noktaya doğru gelişimini hızlandıracaktır.

Sorun olarak tanımlanan başlıkların her biri için üretilmesi muhtemel çözümlerin üretilmesinde belli başlı handikaplar şunlardır:

- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti’nin gösterdiği tüm gayret ve özene rağmen halen daha kritik bazı konularda sağlıklı veri bulunmamaktadır.
- Özellikle sosyo – ekonomik, sosyo-kültürel kimliklerin belirginleştirilmesini sağlayacak tarama süreçlerinde henüz istenilen düzeye gelinememiş, yeteri veri elde

edilemediğinden, eklenen göçmen nüfusun profili, metodolojik olarak, oluşturulamamıştır.

- Göç öncesi durumları ile ilgili resmi ve sosyal verilere ulaşmada yetersiz kalınmış, göçmenlerin Türk otoritelerine verdikleri beyan ve belgelerin sıhhatini teyit eden araştırma olanakları, Suriye'deki kaotik durum nedeniyle yeterli düzeyde gerçekleşmemiştir.
- Suriye'deki varlıklarından, sosyal güvenlik sistemlerinden, iktisadi eylemleri ve kimliklerinden gelir elde edemeyen göçmenler sadece Türk Devleti'ne ve ekonomisine bağımlı hale gelmişlerdir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile göçmenler arasındaki ilişkinin tamamı hukuksal ve sosyal – insani boyuta taşınmak zorundadır. Ancak bu boyutta Türk Devleti, gerek göçmenlere karşı sağlamakla mükellef olduğu sorumlulukların bir görünümü olarak ve gerekse ileri zamanlarda talep edebileceği haklarını teminat altına almak üzere, hukuki halefiyet müessesesi kapsamında bir dizi tedbirlere, gecikmeksizin başvurmak zorundadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bu iki nedene istinaden, gecikmeksizin, uluslararası hukuk ve milli hukukunun cevaz verdiği çerçevede, göçmenlerin Suriye'de bıraktıkları ayni, nakdi, fikri, sınai, sosyal haklarının tespiti ve talebi için mekanizmalar oluşturmak zorundadır. Proje bu kapsamda, bir dizi mekanizmalar oluşturulmasını, sivil, akademik, resmi paydaşlar ve uluslararası kuruluşların paydaşlığında çalışmaların başlatılmasını öngörmektedir.

I.2. SORUN GELİŞİMİ VE MEVCUT DURUM

Esad rejiminden daha fazla siyasi haklar talep eden muhalif grupların eylemleri 15 Mart 2011'de başlamış ve Nisan 2011 tarihinde ülke çapına yayılmıştır.

Nisan 2011 tarihinde Suriye Ordusu başkaldırıyı bastırmak için görevlendirilmiş ve askerler ülke genelinde göstericiler üzerine ateş açmıştır.

Çoğunlukla firari askerler ve sivil gönüllülerden oluşan muhalif güçler, merkezi bir liderlik olmaksızın direnişe geçmişlerdir. Ülke genelindeki hemen her kasaba ve şehirde yaşanan çatışmalar asimetrik savaş niteliğindedir.

2013 yılında Hizbullah, Beşar Esad'a sadık güçlerin yanında savaşa dahil olmuştur. Birleşmiş Milletlere göre ölü sayısı Ocak 2015 tarihi itibarıyla 220.000'i aşmıştır. SCPR (Suriye Politik Araştırmalar Merkezi), Suriye İç Savaşı sebebiyle dolaylı ya da dolaysız olarak hayatını kaybeden toplam insan sayısını Şubat 2016 itibarıyla 470.000 olarak açıklamıştır.

Diğer taraftan iç savaş milyonlarca insanın mülteci olarak ülkeyi terk etmesine neden olmuştur. Kasım 2016 tarihi itibarı ile Göç İdaresi Başkanlığı tarafından 2.700.000 mülteci kayıt altına alınmıştır. Beşinci yılına yaklaşan Suriye ve Suriyeliler krizinin hemen her boyutu ile en önemli muhataplarından birisi, Suriye ile 911 km'lik sınırı olan Türkiye'dir. Türkiye'ye Suriye'den ilk toplu nüfus hareketi, 29 Nisan 2011 tarihinde Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısından 252 kişilik bir grupla olmuş, devamında 4,5 yıl boyunca aralıksız devam etmiştir. Medya ve açık kaynak verilerine göre, kayıtlı olanlarla birlikte bu sayının 4 milyon civarında olduğu belirtilmektedir.

I.3. “MÜLTECİ” / “SİĞİNMACI” KAVRAMLARI

Ülkelerindeki savaş ya da rejimin uyguladığı baskı-şiddet dolayısıyla ülkelerini terk ederek başka ülkelere gidenlerin adı “mülteci”dir. 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'nün mülteci kavramı çok açık ve kapsayıcıdır:

“Mülteci; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıstır”

Bu durum, gittikleri ülkedeki yasal-idari düzenlemelerden daha üst bir hukuki ilkedir. Ancak Türkiye'nin 1951 Cenevre Konvansiyonu'na koyduğu “coğrafi sınırlama” ve ülkedeki mevcut yasal düzenlemeler nedeniyle Türk mevzuatında ve kamu kullanımında Suriyeliler bilinçli bir tercihle “mülteci” kavramı ile tanımlanmamaktadır. Cenevre Sözleşmesi'nde sınırlara yapılacak toplu nüfus

hareketleri ile ilgili düzenlemeler yer alsa da geçici koruma politikasına açıkça yer verilmemiştir.¹

Kongo, Madagaskar ve Monako ile birlikte coğrafi çekinceyi uygulayan 4 ülkeden birisi olan Türkiye'deki Suriyelilerin yasal statüsü, en son yapılan "Geçici Koruma Yönetmeliği" çerçevesinde "geçici koruma altındakiler" olarak düzenlenmiştir. Yaygın kullanım ise "misafir"dir.² BM MYK'nın 2 Kasım 2015 tarihi itibarıyla Türkiye'nin ülkesini terk eden Suriyelilerin yaklaşık olarak %50'sini tek başına konuk ettiğini göstermektedir.

Türkiye'yi yaklaşık %25 ile Lübnan (1.078.338), %12 ile Ürdün (629.627), %5 ile (Kuzey) Irak (245.585) ve %3 ile Mısır (128.019) takip etmektedir. Suriye'nin komşusu olan ülkeler ve bölge ülkesi Mısır dışındaki AB, ABD, Kanada dahil diğer bütün ülkelerin konuk ettiği Suriyelilerin toplamı ise 200 binin altında, yani sadece %4-5 civarında görülmektedir.³ Türkiye'de bulunan kayıtlı 2.072.290 Suriyelinin en dikkat çekici özelliği %54,2'sinin 18 yaş altındaki çocuk ve gençlerden oluşmasıdır.

12/02/2016 tarihi itibarıyla 2.778.878 Suriyelinin biyometrik kaydı yapılarak Geçici Koruma Kimlik Belgeleri düzenlenmiştir. Bu yabancılardan Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından 10 ilde kurulan 26 Geçici Barınma Merkezinde barındırılanların sayısı 256.971 olup barınma merkezi dışında ise 2.521.907 Suriyeli yabancı bulunmaktadır.⁴

Oysa "kentsel gelişim" bir çatı kavramdır. Fiziki anlamda kentleşme, şehirleşme ve buna bağlı bir kentsel dönüşüm ile sosyal anlamda bir kentsellik, çatı kavramın altında ve birbirleriyle ilişkileri göz önünde alınarak tartışılmalıdır.

Yerel yönetimler, üniversiteler, iş dünyası, medya, sivil toplum ve politika yapıcılarının birlikte tartışması gereken önemli bir entelektüel alandır.

---

¹ Ali Osman Dizman, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Ağustos 2012

² Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti Ve Önerileri – Kasım 2015

³ UNHCR (BMMYK): [Http://Data.Unhcr.Org/Syrianrefugees/Regional.Php](http://Data.Unhcr.Org/Syrianrefugees/Regional.Php) (Erişim: 2 Kasım 2015)

⁴ [Http://www.goc.gov.tr/icerik3/istatistik_558_560_8971](http://www.goc.gov.tr/icerik3/istatistik_558_560_8971) Erişim : 14.02.2017

Sempozyum, kongre süreçleri, kentsel gelişim çalıştaylarının her birinden elde edilecek sinerjiler ve çıktıların bir araya getirilmesiyle, yılsonunda düzenlenecektir.

Kentsel Gelişim, kentte temerküz eden ortak yaşam iradesi ve eylemlerinin, yaşanılabilir, yönetilebilir, sürdürülebilir bir kent hayatı için ortak akılı gerektirmektedir.

Kentsel gelişim, bu yönüyle akıllı kent olgusunu da içselleştirme potansiyeli taşımaktadır. İnsanı merkeze alarak, şehirlerin daha sürdürülebilir, yaşanabilir ve daha verimli olabilmesi için teknolojik çözümler gerekmektedir. Suriye sorununda Türkiye ve diğer uluslararası aktörler, sorunun fazla uzun sürmeyeceğini varsaymışlardır. Bunun sonucunda ülkemiz, “açık-kapı” politikası uygulamıştır. Sığınmacıların mülteci statüsünde değerlendirilmemesi, “misafir” olarak kabul edilmeleri söz konusu olmuştur. Ancak uluslararası hukukta “misafir” diye bir statü bulunmamaktadır.

Göç olgusu, dünyada artan insan hareketlilikleriyle birlikte siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarıyla, önemli bir politika alanı haline gelmiş, Türkiye fiilen karşılaştığı göçe yönelik uygulamalarıyla, bu politik alanda dikkat çekmeye başlamıştır. Türkiye, uluslararası göçte, “geçiş ülkesi” iken “hedef ülke” ye dönüşmektedir.⁵

Göçmen/mülteciler uluslararası hukukta güvenli ikamet statüsü, eğitim olanaklarından eşit biçimde yararlanma, istihdam piyasasında yer alma, sosyal güvenlik ve sağlık hizmetlerine yurttaşlarla eşit koşullarda erişebilme, geleneksel kültürünü koruyabilme, yabancı düşmanlığından arınmış ortamlarda yaşayabilme, ülkenin toplumsal ve siyasal yaşamına katılabilme gibi hakları bulunmaktadır.

Türkiye’nin Suriyelilere “misafir” statüsü vermesinin, bu hak taleplerini önlemeye çalışmak için olduğu kabul edilebilir. Ancak sorunun ortaya çıkışı ve gelişim hızı, yoğunluğu dikkate alındığında, orta ve uzun dönemde bu talepler hukuki-idari sistemde söz konusu olmasa bile, fiili olarak karşısına çıkacaktır.

Kaldı ki başka alanlarda ortaya çıkan fiili durumlar, Suriyelilere verilecek statü konusunda Türkiye’yi yeni adımlar atmak zorunda bırakmaktadır. Nitekim BM 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin 1967 tarihli protokolüne Türkiye tarafından konulan “coğrafi

---

⁵ Prof. Dr. Ahmet İçduygu- Türkiye’de Düzensiz Göç - Uluslararası Göç Örgütü – 2012 Ankara

kısıtlama” ile sadece Avrupa’dan gelenlerin mülteci sayılmaları durumudur. Diğer coğrafyalardan gelenler, mülteci sayılmamaktadır. Avrupa Birliği ile başlatılan “Vize Muafiyeti” olarak kamuoyunda bilinen müzakerelerde, 1967 New York Protokolü’ne koyduğumuz “coğrafi kısıtlama” çekincesi kaldırılmak zorunda kalmıştır.⁶

Suriyelilere, göçmen/mülteci statülerinin verilmesi durumunda talep etmeye haklı oldukları belirtilen konularda Türkiye’ye yönelik taleplerde bulunmamalarının önünde, şu anda bir engel bulunmamaktadır.

I.3. “SAVAŞ ÖNCESİ DURUM” : GÖÇ YÖNETİMİ ETKENİ OLARAK SURİYE KISA TARİHİ VE TOPLUM YAPISI

Suriye Arap Cumhuriyeti, 1 Eylül 1918’de Osmanlı İmparatorluğu’ndan bağımsızlığını kazanmışsa da 23 Temmuz 1920’de Fransız hakimiyetine girmiştir. Bu durum 17 Nisan 1946 tarihine kadar devam etmiştir. 1958-1961 yılları arasında Mısır ile ortak cumhuriyet kurulmuştur. İsrail ile yapılan 6 Gün Savaşı ile ortaya çıkan gerginlik, 1981 yılında İsrail’in Golan Tepeleri’ni işgali ile sürmüştür. Suriye, 1963 yılından beri Baas Partisi, 1970 yılından beri de Esad ailesi tarafından yönetilmektedir.

Suriye, 185.180 Km2 alanda 22 Milyon nüfusa sahiptir. Bunların dağılımı şu şekildedir: % 77-83 Arap, % 7-8 Kürt, % 5-6 Türk, % 2 Ermeni, % 1 Çerkez, % 1 diğer, ayrıca Filistinli ve Iraklı mülteciler. Bu nüfus içinde dini kesimler ise Dini gruplar: Sünni (%74), Nusayri (%12), Hristiyan (%10), Dürzî (%3) ve az sayıda diğer Şîî İslami hizipler (İsmailî, Câferî), çok az sayıda da Yahudi ve Yezidi olarak dağılmaktadır.

Suriye Arap Cumhuriyeti Devleti, karmaşık ve sorunlu bir ülke olarak bir asırdır varlığını sürdürmektedir ve bunun asıl nedeni olarak Sykes-Picot Anlaşması

---

⁶ 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi – Bm-, Ve 1967 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin New York Protokolü, Coğrafi Sınırlamaları, 1994 İltica Yönetmeliği ile Hukukumuzla Aktarılmıştır. Bunun Dışında Da Bir Yönerge Bulunuyor. 5 Nisan 2012 Tarihli Özel Yönerge ile Suriye Göçü Düzenlenmeye Çalışılmıştır. (22 Kasım 2014 Tarihli Gaziantep Kent Konseyi “Suriyeli Misafirler Raporu” <http://www.gaziantepkentkonseyi.org.tr/dosyalar/dosyalar/ixfhcyh4.pdf> (Erişim Tarihi: 11 Ocak 2017)

gösterilmektedir.⁷ Anlaşma'nın bugüne kadar Ortadoğu coğrafyasındaki karışıklıklara kaynaklık yapmasının nedeni olarak görülmesinin gerekçesi, Osmanlı İmparatorluğu döneminde bölgenin etnik, kültürel ve sosyal nitelikleri dikkate alınarak, yüzyıllarca süren deneyimlerle ortaya çıkarılan idari sisteminin dikkate alınmamasıdır.⁸ Örneğin Osmanlı İmparatorluğu döneminde Suriye, Trablusşam, Bağdat, Basra, Musul, Rakka, Lahsa eyaletleri olarak düzenlenmiştir.⁹ Ancak Sykes – Picot Anlaşması ve uygulamalar, bu eyaletlerin tarihsel sınırları dikkate alınmamış, nüfus hareketlilikleri ile demografik yapı iyice karmaşılaştırılmıştır.¹⁰ Bunun temel nedeni, hiçbir eyalette belli bir etnik – dini unsurun tek başına çoğunluk sağlamamasının amaçlanmasıdır. Ancak aşırı heterojen yapı, sadece Suriye için değil Ortadoğu ülkelerinin tamamında karşılaştığımız çatışma potansiyelinin temelini oluşturmaktadır.¹¹ Plüralist bir toplumsal yapı arzusu aslında her bir etnik veya dini unsurun tarihsel coğrafyalardan uzak coğrafyalara yaşamaya zorlanması anlamına gelse de birkaç kuşak geçmeden, yeni coğrafi alanlarını, kadim toprakları arasında görmelerinin de nedenini oluşturmıştır.¹²

Suriyeli sığınmacıların hangilerinin Suriye'nin hangi kent ve kasabalarından geldiğinin bilinmesi, etnik köken ve dini inançlarına ilişkin bilgilerle birlikte önem taşımaktadır. Bu bilinirlik;

- Suriye'ye geri dönüş kararlarında etkin olacak, döndüklerinde mal varlıklarına ilişkin haklarını tekrar ileri sürebilmelerinde,

---

⁷ Sykes-Picot Anlaşması, I. Dünya Savaşı Sırasında, 29 Nisan 1916'da Kut'ul Ammare Kuşatması Sonrasında İngiliz Kuvvetlerinin Osmanlı'nın 6. Ordusu Karşısında Bozguna Uğramasından 17 Gün Sonra, 16 Mayıs 1916 Tarihinde Britanya Ve Fransa Arasında Yapılan Ve Osmanlı Devleti'nin Orta Doğu'daki Topraklarının Paylaşılmasını Öngören Gizli Antlaşmadır.

⁸ Fromkin, David, Barışa Son Veren Barış, Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı-1914-1922, Çev. Mehmet Harmancı, Sabah Kitapları, İstanbul, 1993

⁹ Özdemir, Hikmet, Atatürk Ve İngiltere (Bir Barışmanın Diplomatik Tarihi), Ankara, 2004, Atatürk Araştırma Merkezi.

¹⁰ Koçu, Reşat Ekrem, Osmanlı Muahedeleri Ve Kapitülasyonlar (1300-1920) Ve Lozan Muahedesi, İstanbul, 1934.

¹¹ Yergin, Daniel, Petrol: Para Ve Güç Çatışmasının Epik Öyküsü, 3. Baskı, Çev: Kamuran Tunçay İstanbul: Ğ Bankası Yay., 2003

¹² Said, W. Edward, Şarkiyatçılık: Batı'nın Şark Anlayışları, (2. Baskı) Çev: Berna Ülner, Metis Yay, İstanbul, 2001.

- Suriye’ye dönüşlerinde yeni bir “yerinden edilme” durumuna karşı hukuki haklara başvurabilmelerinde,
- Suriye’nin yeniden inşasında, barış ortamının tesis edilmesini engelleyecek, demografik yapının iç savaş sırasında fiili olarak değiştirilmesine ilişkin girişimlerin önlenmesinde,

Etkili olacaktır.

Diğer yandan Suriye’de hukuki olarak “iç savaş “olarak adlandırılan fakat fiiliyatta “uluslararası boyuta erişmiş silahlı ve çok muharip taraflı” bir savaş söz konusudur. Uluslararası çatışma olarak adlandırılmamış olsa da bu fiili çatışma ortamına, uluslararası hukukun uluslararası çatışmalara yönelik hükümlerinin uygulanması gerekmektedir. Proje konusu dikkate alındığında bunlardan en önemlileri 1954 tarihli La Hey Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Mallarının Korunmasına Dair Sözleşme¹³ ve 1977 tarihli uluslararası Olmayan Silahlı Çatışmalarda Mağdurların Korunmasına İlişkin 1949 Cenevre Sözleşmelerine Ek II. Protokoldür.¹⁴

Birinci düzenlemede (1954 La Haye) özel mülkiyete konu edilemeyen ancak bir başka millet, din, ülke tarafından da sahiplenilmesi konusunda anlaşmalara ya da tarihsel teamüllere dayanan abide yapı ve eserlere ilişkin haklar söz konusudur. Behemehâl, özel mülkiyete konu olabilen ve vasfı bir başka devlet için haklar ortaya çıkan eserler için tedbirler alınmasını isteme veya BM mevzuatı dahilinde bizzat korumaya yeltenme hakları sağlamaktadır.

Türkiyeli sığınmacıların durumuna “sessiz kalmama” ve buna istinaden girişimlerde bulunabilme haklarında ise 1949 Cenevre Sözleşmesi’nin dayanak olabileceğini söylemek mümkündür. Bu ön bilgilendirme muvacehesinde daha detaylı hukuki çerçevenin Projenin “çalıştay” aşamasında ortaya çıkarılması gerekecektir ve bu aynı zamanda çalıştay yapılmasının da nedenidir.

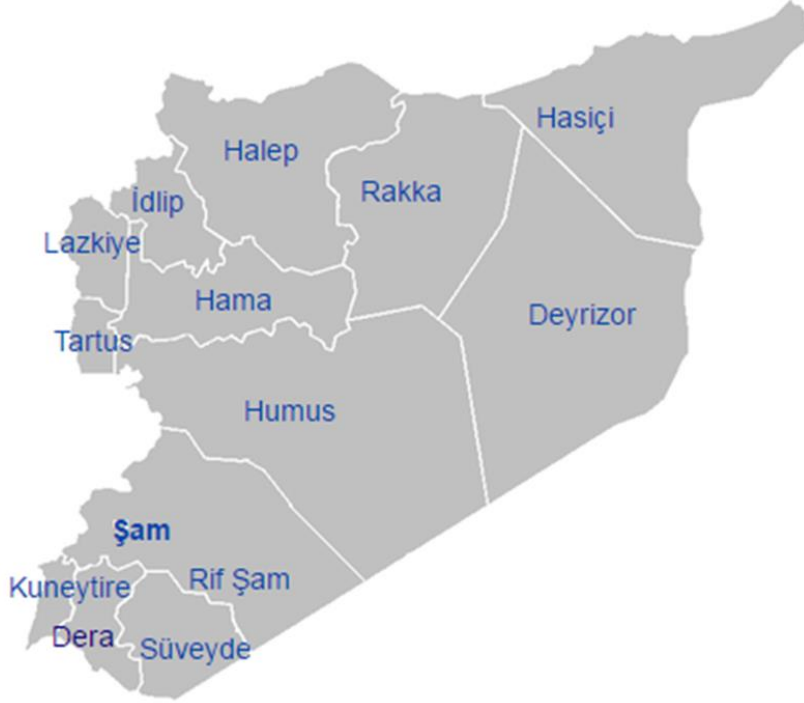
---

¹³ <http://Teftis.Kulturturizm.Gov.Tr/Tr,14270/Silahlı-Bir-Catisma-Halinde-Kultur-Mallarinin-Korunmasi-.Html>

¹⁴ <http://Www.Ankarabarusu.Org.Tr/Siteler/1940-2010/Kitaplar/Pdf/Until2007/Savas.Pdf>

Diğer taraftan Türkiye, Suriyelilere koruma sunmuştur ve 1977 tarihli Uluslararası olmayan Silahlı çatışmalarda Mağdurların Korunmasına ilişkin 1949 Cenevre Sözleşmelerine Ek II. Protokol'ün hükümlerine göre “koruyucu güç” durumundadır. “Koruma” kavramı da bu protokole göre şu şekilde tanımlanmaktadır: “Savaştan etkilenen insanların korunması; sivillerin can ve mallarının korunması, vahşice saldırılara maruz kalmalarının engellenmesi, hasta ve yaralılara yardım edilmesi, tıbbi bakım ve korumanın yanı sıra savaş esirlerine insani muamele edilmesini” içerir.

I.4. GÖÇ YÖNETİMİ ETKENİ OLARAK SURİYE İDARİ YAPISI

İl adı	Yüzölçümü (km ²)	Toplam Nüfusu 2010	Nüfus Yoğunluğu (nüfus/km ²)	İlçe sayısı
Deyrizor	33.060	1.200.500	36	3
Halep	18.500	3.234.564	175	10
Hama	8.883	2.125.856	240	5
Hasiçi	23.334	1.272.702	55	4
Humus	42.223	1.762.500	42	6
İdlip	6.097	2.100.749	345	5
Kuneytire	1.861	81.000	67	2
Lazkiye	2.297	1.278.486	557	4
Rakka	19.616	919.000	47	3
Rif Şam	18.032	2.831.738	160	9
Süveyde	5.550	364.000	66	3
Şam	1.599	2.211.042	18273	1
Tartus	1.892	80.000	423	5
	182.944	19.462.137		60

Suriye nüfusu son 25 yılda ikiye katlanmış; yarım milyon Filistinli'nin ve 1–

	2011b	2012b	2013b	2014c	2015a	2016c	2017
Nominal GSYİH (milyon dolar)	54.479	40.145	36.562	34.178	29.909	22.119	28.481

i
l
y
o
n

I

raklı'na SSuriye'ye sığınmasıyla nüfus daha da artmıştır. Ancak Mart 2011'de başlayan ve sonrasında iç savaşa dönüşen çatışmalar sebebiyle çevre ülkelere sığınanların sayısı çok büyük sayılara ulaşmıştır. Dolayısıyla 2011 yılında 21,8 milyona ulaşan nüfus 2013'te 20 milyonun altına düşmüştür. Suriye'nin nüfusu 2015 yılı itibariyle 18.5 milyon olarak tahmin edilmektedir. Geniş yüzölçümüne rağmen, nüfusun yaklaşık %78'i en büyük 7 kentte yaşamaktadır. Önemli şehir merkezleri başkent Şam ve güneydeki Halep'tir. Diğerleri ise sanayi kentleri olan Homs ve Hama ile liman kentleri Lazkiye ve Tarsus'tur. Suriye, iç savaş öncesinde aşağıda tabloda verilen ekonomik göstergelere sahip bulunuyor.

Suriye ekonomisi, tarım, petrol, endüstri ve hizmete dayanmaktadır. Suriye'nin başlıca doğal kaynakları; petrol, fosfat, krom, manganez, asfalt, demir cevheri, kaya tuzu, mermer ve alçı taşıdır. Ülkenin başlıca tarım ve hayvancılık ürünleri; buğday, arpa, pamuk, mercimek, nohut, zeytin, şeker pancarı; sığır, koyun, yumurta ve süttür. Suriye sanayisi; petrol, tekstil, gıda işleme, içecek, tütün, fosfat işleme, çimento ve oto montaj sektörlerinde yoğunlaşmıştır.

(EIU) a							
Reel GSYİH Artışı (%) (EIU)	-3,4	-22,4	-24,8	0,4	-5,3	-3,3	3,1
Kişi Başı GSYİH (\$, satın alma gücü paritesi ile)(EIU)	4.823	4.321	3.670	4.057	4.083	4.129	4.382
İşsizlik (kayıtlı, %)	14,9	25	35	40	50	50	
Döviz Kuru SL:ABD\$	55,89a	77,27a	141,66	180	220	530	

a Gerçekleşen. b EIU tahmini. c EIU öngörüsü.*Trademap - Kaynak: Economist Intelligence Unit, Syria Country Report, 2017 - Derleme Yeri: Ekonomi Bakanlığı (Erişim Tarihi: 4 kim 2016)

en. b EIU tahmini. c EIU öngörüsü.*Trademap - Kaynak: Economist Intelligence Unit, Syria Country Report, 2017 - Derleme Yeri: Ekonomi Bakanlığı (Erişim Tarihi: 4 kim 2016)

Suriye İç Savaşı nedeniyle başta ABD¹⁵, Avustralya¹⁶, Kanada¹⁷, Avrupa Birliği¹⁸, Arap Birliği¹⁹ ve Türkiye²⁰ tarafından ülkeye ekonomik yaptırım uygulanmaktadır.

I.5. TÜRKİYE – SURİYE İKİLİ ANLAŞMALAR

• SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

Türkiye ile Suriye arasında 22 Aralık 2004 tarihinde imzalanmış olan Serbest Ticaret Alanı Tesis Eden Ortaklık Anlaşması'nın onaylandığına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı, 6 Kasım 2006 tarih ve 26338 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmıştır. Anlaşma, 1 Ocak 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

• ÇİFTE VERGİLENDİRMEYİ ÖNLEME ANLAŞMASI

Türkiye ile Suriye arasında 6 Kasım 2004 tarihinde imzalanmış olan Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması'nın onaylandığına ilişkin Bakanlar

¹⁵ <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/04/29/executive-order-13572-blocking-property-certain-persons-respect-human-ri>

¹⁶ <http://www.abc.net.au/news/2012-06-25/australia-ramps-up-sanctions-on-syria/4089630>

¹⁷ <http://www.cbc.ca/news/canada/canada-imposing-further-sanctions-on-syria-1.1085745>

¹⁸ <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9413504/Eu-Preparing-New-Syrian-Sanctions.html>

¹⁹ <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-15901360>

²⁰ <http://www.nytimes.com/2011/12/01/world/middleeast/turkey-intensifies-sanctions-against-syrian-regime.html>

Kurulu Kararı, 28 Haziran 2004 tarih ve 25506 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmıştır. Anlaşma, 1 Ocak 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

● **YATIRIMLARIN KARŞILIKLI TEŞVİKİ VE
KORUNMASI ANLAŞMASI**

Türkiye ile Suriye arasında 6 Ocak 2004 tarihinde imzalanmış olan Serbest Ticaret Alanı Tesis Eden Ortaklık Anlaşması'nın onaylandığına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı, 28 Aralık 2005 tarih ve 26037 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

II.1. FAALİYETLER

II.1.1 PLANLAMA ÇALIŞTAYI

Proje başlangıcı “Planlama Çalıştayı” ile başlayacaktır. Planlama çalıştayı, Suriyeli Sığınmacıların Uluslararası hukuk, Suriye hukuk mevzuatı ve mukayeseli hukuktan kaynaklanan haklarının tanımlanması, hakların ve hak sahipliğinin tanımlarının yapılması, hak sahipliğinin dermeyeran usulleri ve belgeleri, hakların talebi ve tanımlanmış, tespit edilmiş hakların idari ve yargısal belgelendirme sisteminin belirlenmesi konularında çalışmalar yapacaktır.

Planlama Çalıştayı, son şeklini verdiği tanımlar ve belgelerin, usullerin Suriyeli sığınmacılara anlatılması, bilgi verilmesi, kendilerinden bilgi ve belgelerin alınması ile ilgili de çalışma yapacak, araştırma sorularını belirleyecek, onaylayacaktır.

II.1.2. TARAMA ARAŞTIRMASI

II.1.2.1 GENEL TANIM

Planlama Çalıştayı aşamasında tanımlanan bilgi ve belgelerin Suriyeli sığınmacılardan alınması için “Tarama Araştırması”, ikinci faaliyet olarak öngörülmektedir. Bu araştırmada hedef kitle;

- Suriyeli Sığınmacıların Kurdukları Sivil Toplum Kuruluşları
- Suriyeli Sığınmacılar

Olarak belirlenmiştir.

Tarama Araştırması Alanı tabloda gösterilmiştir.

Gaziantep	Kilis	Hatay
İçel	Adana	Mardin
İstanbul	Ankara	İzmir
Antalya	Kayseri	Diyarbakır
Osmaniye		

II.1.2.2. SİĞİNMACILARA İLİŞKİN VERİ ENVANTERİ ÇALIŞMALARININ ÖNEMİ

Türkiye’de ki Suriyeli sığınmacıların karşılarında bulunan en büyük sorun; statülerindeki ve geleceklerindeki belirsizliktir. Buna paralel olarak bu sorunlar Türkiye içinde söz konusudur. Sığınmacılar her geçen gün daha fazla hayal kırıklığı yaşamaktadır. Bunun sonucu olarak, kendilerine ve Türkiye’ye fayda sağlayacak projelerde yer alma motivasyonları azalma riski ile karşı karşıyadır.

Bu zorlukların aşılmasını güçlendiren en önemli neden, sorunun aniden ve yoğun olarak bastırmasından dolayı geri planda dikkate alınmak zorunda kalınan, tasnif sorundur.

“Suriyeli Sığınmacı” kimliği 3.800.000 sığınmacının tamamını içine alan verilerin bulunduğu, kesin bir envantere dayanmamaktadır.

Hangi sığınmacının Suriye’de hangi yerleşim yerinde ikamet ettiği, ailesinin nerede yaşadığı, nerde hangi varlıklara ve haklara sahip olduğu, etnik grubu, dilsel farklılıkları, eğitimi, mesleki becerileri ile ilgili sayıların elde edilmesi, illere ve kamplara göre değişik düzeylerdeki. Kamp dışında yaşayan, yan ülkenin neredeyse tümüne yayılan Suriyeli sığınmacılara ilişkin ise bu derleme – belirleme faaliyeti çok düşük düzeylerde kalmıştır. Bunun görünen nedeni, sığınmacıların barınma, beslenme, sağlık gibi birincil derecede hayati ihtiyaçlarının giderilmesindeki aciliyettir. Bunlar sağlandıktan sonra, yeni, ikinci kuşak, sivil ve bürokrat görevlilerin bu verileri derlemeye ilişkin tarama – kayıt çalışmaları yapılması gerekmektedir. Çoğu kampta ya da kentte bu ikinci kuşak görevlilerin istihdamı, ayrı yazışmalar ve ayrı bütçe külfeti gerektirdiğinden ertelenmektedir.

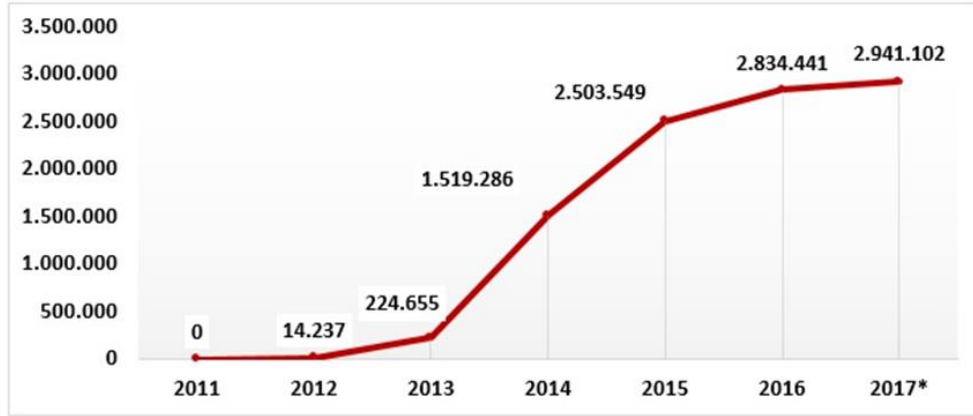
Suriyeli sığınmacılara yönelik sorumluluk projelerinin neredeyse tamamı, barınma, beslenme, sağlık ve yeni yeni eğitimle ilgili projelerden oluşmaktadır. Bu durum anlaşılabilir bir zorunluluğa dayansa da Suriyeli Sığınmacı Kimliği ’nin Belirlenmesi tarama çalışmalarının, geçirilen beş yıl sonunda artık başlaması gerekmektedir.

Bunun üç önemli nedeni bulunmaktadır:

- İç hukukta ve uluslararası hukukta, hakların dermeyanı uzun sayılabilecek işlemler, tanzimler, onaylar ve nihayet bunların daha da uzamasını engelleyen zamanaşımı sürelerine tabidir. Tarama sonucunda derlendiğinde ve işleme bağlandığında, dermeyanı ya da icrası hukuken imkânsız haklar ortaya çıkabilir. Bu haklar kaybolabilir.

- Suriyeli sığınmacıların ülkemizde göçmen, mülteci statüsü ile kalmaları veya bir kısmının Türk vatandaşlığına geçmesi, Suriye’de bıraktıkları varlıklarla ilgili hakların takibi, değerlendirilmesi, talep edilmesi veya tasfiye edilmeleriyle ilgili, yeni ve karmaşık sorunlara neden olabilir. Kişiler ve devletimiz açısından önemli mali kayıplar yaşanabilir.
- Halen devam eden Suriye İç Savaşı sonunda, haritaların değişmesine yönelik niyetler bulunduğu, çalışmalar yapıldığı, müdahil tarafların özellikle bazı yerleşim yerlerinin Türk ve Arap nüfus yapısı aleyhine, nüfus yapısını değiştirmeye dönük girişimlerde bulunduğu iddiaları, iç ve dış basında sık sık yer almaktadır. Tarama çalışmalarıyla, bu tartışmalı alanlardan ne kadar insanın ülkemizde bulunduğu belirlenmiş; ülkemizin politikalarıyla bu yerler arasında ilinti kurulabilmiş olacaktır.

YILLARA GÖRE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLER

*02.03.2017 tarihi itibarıyla http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI

ÜLKEMİZDE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN DAĞILIMI 02.03.2017										ALFABETİK
İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	
	TOPLAM	2.941.102	79.814.871	3,68%		TOPLAM	2.941.102	79.814.871	3,68%	
1	ADANA	149.821	2.201.670	6,80%	42	KAHRAMANMARAŞ	89.239	1.112.634	8,02%	
2	ADYAMAN	25.502	610.484	4,18%	43	KARABÜK	451	242.347	0,19%	
3	AFYON	4.549	714.523	0,64%	44	KARAMAN	578	245.610	0,24%	
4	AĞRI	908	542.255	0,17%	45	KARS	177	289.786	0,06%	
5	AKSARAY	1.397	396.673	0,35%	46	KASTAMONU	883	376.945	0,23%	
6	AMASYA	239	326.351	0,07%	47	KAYSERİ	58.196	1.358.980	4,28%	
7	ANKARA	72.120	5.346.518	1,35%	48	KIRIKALE	794	277.884	0,29%	
8	ANTALYA	400	2.328.555	0,02%	49	KIRIKLARELİ	2.104	351.684	0,60%	
9	ARDAHAN	98	98.335	0,10%	50	KIRŞEHİR	809	229.975	0,35%	
10	ARTVİN	40	168.068	0,02%	51	KİLİS	124.018	130.825	94,80%	
11	AYDIN	7.835	1.068.260	0,73%	52	KOCAELİ	30.836	1.830.772	1,68%	
12	BAİKEŞİR	2.124	1.196.176	0,18%	53	KONYA	72.712	2.161.303	3,36%	
13	BARTIN	32	192.389	0,02%	54	KÜTAHYA	359	573.642	0,06%	
14	BATMAN	19.667	576.899	3,41%	55	MALATYA	21.840	781.305	2,80%	
15	BAYBURT	40	90.154	0,04%	56	MANİSA	6.127	1.396.945	0,44%	
16	BİLECİK	538	218.297	0,25%	57	MARDİN	94.261	796.237	11,84%	
17	BİNGÖL	696	269.560	0,26%	58	MERSİN	145.973	1.773.852	8,23%	
18	BİTLİS	724	341.225	0,21%	59	MUĞLA	9.052	923.773	0,98%	
19	BOLU	1.140	299.896	0,38%	60	MUŞ	858	406.501	0,21%	
20	BURDUR	8.041	261.401	3,08%	61	NEVŞEHİR	6.189	290.895	2,13%	
21	BURSA	106.304	2.901.396	3,66%	62	NİĞDE	3.419	351.468	0,97%	
22	ÇANAKKALE	3.608	515.793	0,69%	63	ORDU	668	750.588	0,09%	
23	ÇANKIRI	367	183.880	0,20%	64	OSMANİYE	43.306	522.175	8,29%	
24	ÇORUM	1.866	527.863	0,35%	65	RİZE	643	331.048	0,19%	
25	DENİZLİ	7.745	1.005.687	0,77%	66	SAKARYA	7.945	976.948	0,81%	
26	DIYARBAKIR	29.728	1.673.119	1,78%	67	SAMSUN	4.247	1.295.927	0,33%	
27	DÜZCE	607	370.371	0,16%	68	SİRT	3.326	322.664	1,03%	
28	EDİRNE	6.511	401.701	1,62%	69	SİNOP	73	205.478	0,04%	
29	ELAZIĞ	5.627	578.789	0,97%	70	SİVAS	2.431	621.224	0,39%	
30	ERZİNCAN	179	226.032	0,08%	71	ŞANLIURFA	416.906	1.940.627	21,48%	
31	ERZURUM	645	762.021	0,08%	72	ŞİRKAK	14.381	483.788	2,97%	
32	ESKİŞEHİR	2.343	844.842	0,28%	73	TEKİRDAĞ	6.338	972.875	0,65%	
33	GAZİANTEP	326.722	1.974.244	16,55%	74	TOKAT	858	602.662	0,14%	
34	GİRESUN	145	444.467	0,03%	75	TRABZON	2.166	779.379	0,28%	
35	GÜMÜŞHANE	69	172.034	0,04%	76	TUNCELİ	92	82.193	0,11%	
36	HAKKARİ	939	267.813	0,35%	77	UŞAK	1.300	358.736	0,36%	
37	HATAY	382.668	1.555.165	24,61%	78	VAN	1.808	1.100.190	0,16%	
38	İĞDIR	88	192.785	0,05%	79	YALOVA	2.861	241.665	1,18%	
39	İSPARTA	6.351	427.324	1,49%	80	YOZGAT	3.157	421.041	0,75%	
40	İSTANBUL	475.654	14.804.116	3,21%	81	ZONGULDAK	328	597.524	0,05%	
41	İZMİR	195.320	4.223.545	2,49%						

http://www.goc.gov.tr/icerik8/gecici-koruma_363_378_4713_icerik

İl adı	Yüzölçümü (km²)	Toplam Nüfusu 2010	Nüfus Yoğunluğu (nüfus/km²)	İlçe sayısı
Deyrizor	33.060	1.200.500	36	3
Halep	18.500	3.234.564	175	10
Hama	8.883	2.125.856	240	5
Hasiçi	23.334	1.272.702	55	4
Humus	42.223	1.762.500	42	6
İdlip	6.097	2.100.749	345	5
Kuneytire	1.861	81.000	67	2
Lazkiye	2.297	1.278.486	557	4
Rakka	19.616	919.000	47	3
Rif Şam	18.032	2.831.738	160	9
Süveyde	5.550	364.000	66	3
Şam	1.599	2.211.042	18273	1
Tartus	1.892	80.000	423	5
	182.944	19.462.137		60

II.1.3 ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME ÇALIŞTAYI

Tarama Araştırması sonuçlarının verilerinin değerlendirileceği Araştırma Değerlendirme Çalıştayı, projenin 3. faaliyeti olarak gerçekleştirilecektir.

Suriyeli sığınmacılardan temin edilen bilgiler, belgeler elektronik ortamda Değerlendirme İhtisas Çalıştayı paydaşlarının paylaşımına sunulacak, paydaşların kendi ihtisas alanlarına göre verileri değerlendirmeleri ve raporlamaları talep edilecektir. Müteakiben Değerlendirme İhtisas Çalıştayı'nda veriler ve raporların tartışılması sağlanacak, katılımcılardan Paydaşlar Çalıştayı faaliyeti için potansiyel paydaş önerileri alınacaktır.

Araştırma Değerlendirme İhtisas Çalıştayı potansiyel katılımcıları tabloda gösterilmiştir.

İçişleri Bakanlığı	Göç İdaresi	AFAD- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
Genel Müdürlüğü		
Türk Kızılay'ı		T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü
Üniversite	Göç Araştırma	UNCHR- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek
Merkezleri ve Göçle İlgili Çalışan Merkezler	Komiserliği	
Uluslararası Kızıl Haç		Suriyeli Sığınmacı STK Listesi

II.1.4 PAYDAŞLAR ÇALIŞTAYI

Suriyeli kanaat önderleri, sivil toplumcuları, entelektüeller ve sivil toplum kuruluşlarını, paydaş kurumlar ve uzmanlarla bir araya getiren paydaşlar çalıştayı, projenin 4. faaliyeti olarak gerçekleştirilecektir.

Paydaşlar Çalıştayı, ilk üç faaliyetten elde edilen sonuçların gözden geçirilmesi, sonraki faaliyetlerin gündemleri ve katılımcılarının belirlenmesine yönelmektedir.

Paydaşlar Çalıştayı, uluslararası siyaset ve hukuk alanında dermeyeran edilecek taleplerin niteliği ve kendi çalışma alanlarına göre iş bölümünü de bu çalıştay da belirleyecekler.

Paydaşlar Çalıştayı potansiyel paydaşları tabloda gösterilmiştir.

Suriyeli Sığınmacılar STK Yöneticileri	Suriyeli Sığınmacılar Kanaat Önderleri ve Entelektüeller
Barolar	Medya Kuruluşları
Düşünce Kuruluşları	Üniversite Araştırma Merkezleri
İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü	AFAD- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
Türk Kızılay'ı	T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü
Uluslararası Kızıl Haç	UNCHR- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

II.1.5 MEKANİZMA

Projenin 5. faaliyeti olarak bir mekanizma öngörülmektedir. Mekanizma, sonuç faaliyetlerden oluşmaktadır.

II.1.5.1. ULUSLARARASI BİLDİRİ

Faaliyetlerle ortaya konulan hak sahipliği alanı ve hak sahiplerine ilişkin verilerin uluslararası hukuka ve politikaya sunulması gerekmektedir. Böylece bu haklar ve haklılık alanı uluslararası müktesebata dahil edilebilecektir. Bunu sağlayabilmek için Uluslararası Bildiri hazırlanacak, BM başta olmak üzere muhatap uluslararası aktörlerin tümüne gönderilecektir. Bildiri, Suriyeli Mülteciler adına hazırlanacak ve sunulacaktır.

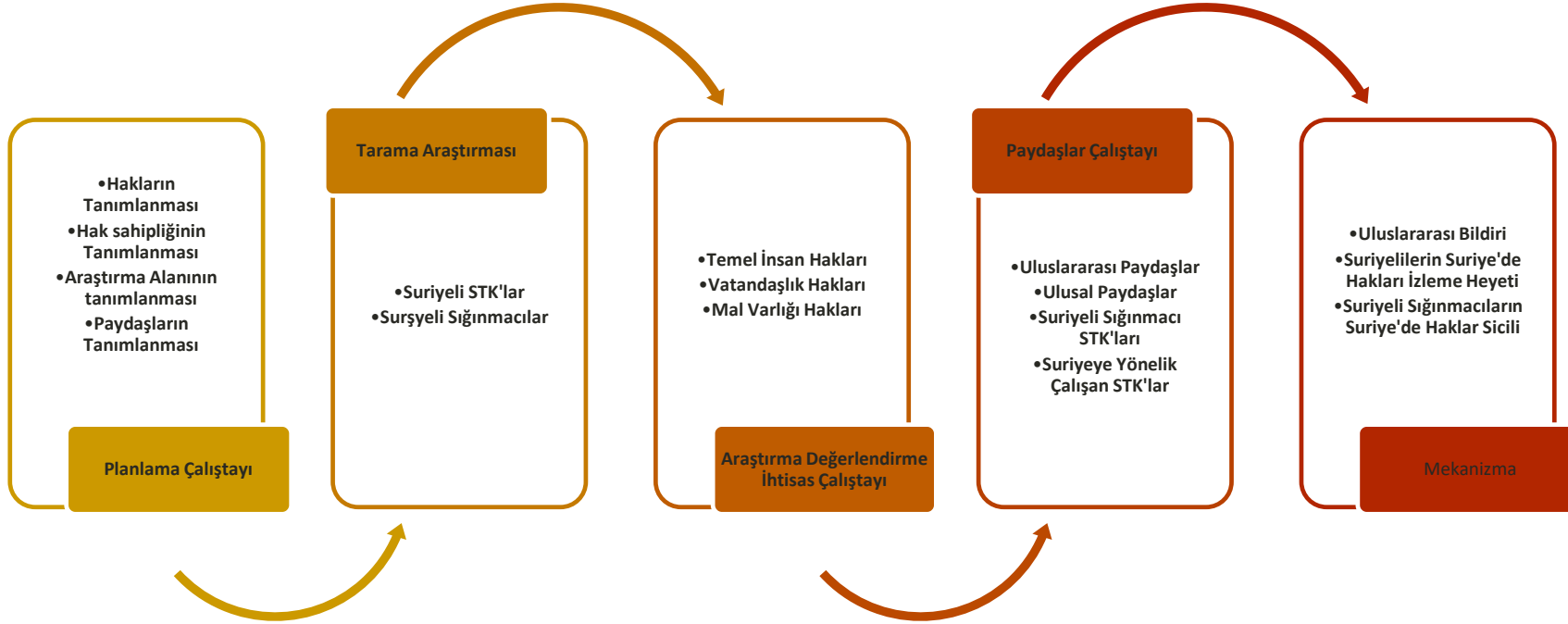
II.1.5.2. SURİYELİLERİN SURİYE'DE HAKLARI İZLEME HEYETİ

Faaliyetlerden elde edilen bilgi ve belgeleri dikkate alarak Suriye iç savaşının proje faaliyetleri ile ilgili gelişmelerinin izlenmesi önem taşımaktadır. Suriye Devleti ve krize dahil olan devletler ve uluslararası kuruluşların hakların ihlali ve demografik yapının değiştirilmesi yönündeki girişimleri, terör yapılarının haklara yönelik tecavüzleri sayısallaştırılarak kayıt altına alınacak ve izleme heyeti web sayfasından erişime açıklanacaktır.

İzleme Heyeti'ne ülkemizde, bölgede ve uluslararası alanda saygın entelektüeller, politikacılar ve bilim insanları davet edilecektir.

II.1.5.3. SURİYELİ SIĞINMACILARIN SURİYE'DE HAKLAR SİCİLİ

Proje faaliyetlerinden elde edilen bilgiler ve belgeler bir mahkeme gözetiminde birleştirilerek, Suriyeli Sığınmacıların Suriye'deki Hakları Sicili oluşturulacaktır. Sicil, uluslararası hukuk kurumlarının ve yargı yerlerinin denetimine açık, elektronik ortam çalışması olarak yapılandırılacak ve hak sahiplerine, hak sahipliklerini kanıtlayan belgeler verilecektir.

II.2. HEDEFLER

II.2.1. GENEL TANIM

Sığınmacıların Suriye’de bırakmak zorunda kaldıkları haklar ve varlıklar şu açılardan önem taşımaktadır:

- Sığınmacıların Suriye’de bıraktıkları varlıklar ve hakların izlenmesi, tespiti ve talep edilmesi, şahısların Türkiye’de kalarak veya Suriye’ye dönerek yeniden inşa edecekleri hayatları açısından önemlidir.
- Sığınmacıların Suriye’de, hangi kent ve kasabalardan geldiklerinin bilinirliği, iç savaş esnasında veya bitiminde, demografik yapının değiştirilmesi girişimlerinde dayanak yapılabilecek; kent ve kasaba sakinlerinin konuya muhatap olmalarını sağlayabilecektir.
- Sığınmacıların ülkelerine geri dönme seçeneklerinde, savaş öncesi durumları ile savaş sonrası durum arasında ortaya çıkan hasar veya imhadan doğan farkların tazmini ile ilgili hukuksal yollara başvuru dayanakları kayıt altına alınmış olacaktır.
- Sığınmacıların Türkiye’de vatandaşlık statüsüyle kalmaları durumunda, Türkiye’nin vatandaşları adına başvurabileceği, çifte vatandaşlık veya tek vatandaşlık statüsü hak taleplerine halefiyetinin hukuki dayanakları ortaya çıkacaktır.
- Sığınmacıların vatandaşlığa alınmalarında, Suriye’de kalan varlıkları ve haklarının bilinir, kayıt altında ve talep edilebilir hale getirilmesi gerek şahısların ve gerekse ülkemizin bu durumdan dolayı karşılamak zorunda kaldığı veya gelecekte üstleneceği maliyetin finansmanı açısından önem taşımaktadır.

II.2.2 ÇIKTILAR

Sığınmacıların ülkelerine geri dönme seçeneklerinde, savaş öncesi durumları ile savaş sonrası durum arasında ortaya çıkan hasar veya imhadan doğan farkların tazmini ile ilgili hukuksal yollara başvuru dayanaklar veriler, kayıt altına alınmış olacaktır. Böylece;

- Sığınmacıların Türkiye’de vatandaşlık statüsüyle kalmaları durumunda, Türkiye’nin vatandaşları adına başvurabileceği, çifte vatandaşlık veya tek vatandaşlık statüsü hak taleplerine halefiyetinin hukuki dayanakları ortaya çıkacaktır.
- Sığınmacıların vatandaşlığa alınmalarında, Suriye’de kalan varlıkları ve haklarının bilinir, kayıt altında ve talep edilebilir hale getirilmesi gerek şahısların ve gerekse ülkemizin bu durumdan dolayı karşılamak zorunda

kaldığı veya gelecekte üstleneceği maliyetin finansmanı açısından önem taşımaktadır.

Proje kapsamında bir mekanizma öngörülmekte ve belirli faaliyetlerle sağlıklı ve tam verilere dayalı, bir hak sicili oluşturulmaktadır. Bu mekanizma gerek iç hukukta ve gerekse uluslararası hukukta sığınmacı şahısların ve devletimizin uğradığı zararlar veya talep edebileceği hakların tazmininde başvurulabilecek süreçlere dönüştürülmektedir.

***Birinci aşamada** varlıklar ve hakların bilimsel bir tarama ortamında verilerinin elde edilmesi ve bir “sicil” oluşturulması;*

***İkinci aşamada,** sicil ile hak sahipliği arasında illiyetti ispata yarayan belgeler ve işlemlerin belirlenmesi,*

***Üçüncü aşamada** varlıklar ve hakları izleyen bir mekanizmanın oluşturulması; bu mekanizmanın kamu otoritesi olarak ortaya çıkan görünümünün, bizzat sığınmacılara önerilecek yeni bir sivil toplum kuruluşu modeli ile sivil örgütlerle desteklenmesi, müdahil olmalarının sağlanması,*

***Dördüncü aşamada,** resmi ve sivil unsurların, sicile dayanarak, hak ve varlıkların uluslararası camiada ve hukukta talepte bulunması, kampanya ve diplomasi girişimlerini başlatması, Öngörülmektedir.*

Kısa ve orta vadede verilerinin toplanması; orta ve uzun vadede iç hukukta ve uluslararası hukukta mekanizmalarının oluşturulması gerekmektedir. Varlıklar ve hakların sağlıklı verilerle bir sicile bağlanması; sicilden kaynaklanan hakların izlenmesi ve uluslararası hukuk ilkeleri çerçevesinde diplomasisinin acil olarak oluşturulması sağlanacaktır.

Açıklama [AEL1]:

II.3PROJE AMACI

Suriye Göçü, kısa, orta ve uzun vadede Türkiye için önemli sonuçları söz konusu olan önemli bir konudur. Göçü, kısa vadede, sığınmacıların Türkiye’ye giriş yaparken, “iç savaştan kaçma” ve “ölüm ya da rehin kalma korkusuyla kaçanlara insani amaçlı, sınır kapılarını açma” anlayışıyla ele almak gerekmiştir. Bu nedenle, hukuki, idari ve teknik açıdan detaylı bir mekanizma kurulması, konunun aciliyeti nedeniyle atıye bırakılmıştır. Son iki yılda sığınmacılar hakkında kapsamlı veriler elde edilmesi

için çalışmalar yapılmaktadır. Sığınmacıların sağlık, beslenme, barınma, eğitim gibi somut ihtiyaçlarının karşılanması halen daha önceliklidir.

Ancak bu önceliklerin ortaya çıkardığı gündemin ardında kalan konular da orta ve uzun vadede görülecek başka sorunlar için şimdiden çözüm arayışlarının başlamasına engel olmamalı, öncelikli çalışmalarla birlikte, uyumlu ve eş zamanlı başlatılmalıdır.

Orta ve uzun vadede Suriyelilerin önemli bir kısmının Türkiye’de daha uzun süre kalacak olmaları veya Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçme ihtimalleri önemli yapısal değişikliklere neden olacaktır:

Suriyelilerin geldikleri kasaba ve kentlerde bulunmadıkları dönemde, orada önemli bir nüfus seyrelmesi söz konusudur. Bu boşluk, iç savaşa müdahil olan ve ülkemiz için ciddi tehdit oluşturan odaklar tarafından, “nüfus yapısının değiştirilmesi” amacını gerçekleştirebilmeleri için fırsat vermektedir.

- Suriyeli sığınmacıların ülkelerinde, geride bıraktıkları mallar ve haklar bu odaklar tarafından gasp edilmektedir. Burada önemli bir talan ekonomisi doğmakta ve daha şiddetli düşmanlıklar için kaynak oluşturmaktadır.
- Suriyeli sığınmacıların geri dönüş istekleri, geri, döndüklerinde mallarına ve haklarına kavuşma olasılıklarının azalması nedeniyle akamete uğramaktadır.
- Suriyeli sığınmacıların ülkemizde kalış sürelerinin uzaması veya vatandaşlığa geçmelerine bağlı olarak devletimizin mali yük ve sorumlulukları artmakta; aktarılan kaynaklar nedeniyle zarar görmektedir.

Oysa, Suriyeli sığınmacıların bıraktıkları mal ve hakları korumak için başlatacakları çalışmalar, yukarıda anılan riskleri azaltabilecek öneme sahiptir.

Devletimiz, risklere karşı tedbir ve telafi sağlayan fırsatları değerlendirebilecek; sığınmacıların ve devletin haklarını gözeten girişimlerde önemli ilerlemeler sağlamış olacaktır. Projemiz, bu yaklaşımla, uluslararası kamuoyunun ve hukukun gündemine bu başlıkları sunmayı amaçlamaktadır.

II.4 - PROJE HEDEFİ VE ÇIKTILARI

Proje kapsamında gerçekleştirilecek faaliyetlerle, Suriyeli sığınmacıların ve

Türkiye'nin, Suriyeli sığınmacıların Suriye'de bırakmak zorunda kaldıkları mal ve haklarına yönelik verilerin elde edilmesi, bir bilgi sicili oluşturulması; hak ve malların uluslararası hukuka göre talep edilebilirliğini sağlayan kamuoyu mekanizmaları ile diplomatik girişimlerin oluşturulması amaçlanmaktadır.

Bunlar:

- PROJE ÇALIŞTAYLARI k temel faaliyet olarak düzenlenmektedir.
- SURİYELİ SİĞINMACILAR HAK VE MALLARI TARAMA ARAŞTIRMASI
- Suriyeli sığınmacıların Suriye'de bıraktıkları haklar ve mallarının durumunu bildiren bilgi ve belgelerin bir merkezde toplanmasını öngören SURİYELİ SİĞINMACILAR HAK VE MALLAR SİCİL KÜTÜĞÜ
- Suriyeli sığınmacıların Suriye'deki siyasal ve hukuki taleplerinin tartışılacağı ULUSLARARASI SURİYELİ SİĞINMACILARIN SURİYE HAKLARI KONFERANSI ve BİLDİRİSİ

Müesseselerinden oluşmaktadır.

II.4.1. SURİYELİ SİĞINMACILARIN SURİYEDE Kİ HAKLARI PROJE ÇALIŞTAYI

Sığınmacıları “hakları” ve “malları” kavramlarının belirlenmesi, Suriye, Türkiye hukukları açısından tanımlarının yapılması ve bunların uluslararası hukuk açısından karşılıklarının belirlenebilmesi önemlidir.

Proje paydaşlarının kendi çalışma konuları ve alanlarında dayandıkları kavramlar, yaptıkları çalışmalar ve deneyimleri çerçevesinde, bu karşılıkları tartışması gerekmektedir.

Böylece ortaya, hak ve malların neler olduğu, hangilerinin ne tür işlem ve eylemlere dayanabileceği, usul ve içerik açısından etki ve sonuçlarının neler olduğu gibi temel konularda, üzerinde uzlaşılmış, gerekçelendirilmiş bir liste ortaya çıkarılacaktır.

Bu liste” B2 - SURİYELİ SİĞINMACILAR HAK VE MALLARI TARAMA ARAŞTIRMASI “nda sığınmacılara sorulacak soruların neler olacağı; ne tür belge ve bilgilerin geçerli kabul edileceği; bunlara dayanılarak ne tür işlem ve eylemler öngörüleceğini belirlemeyi sağlamaktadır.²¹

---

²¹ Özsoy, Şule, "Đnsancıl Hukukun Gelişimi", Đnsan Hakları Yıllığı, Cilt 19-20,(1997-1998), S. 111-125

Ayrıca Çalıştay, sığınmacılara teklif edilecek soru formlarının şekil açısından da ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Çalıştay, sığınmacıların mal ve haklarının Türkiye ve Suriye hukuklarında, idari sistemlerinde tanımlanabilmesi için sığınmacılara yöneltilecek soruları belirlemeyi de sağlayacaktır.

Uluslararası Hukuk açısından Suriyeli sığınmacıların “savaş mağduru” olarak, fiili bir tanımaya muhatap oldukları bir gerçektir. Ancak Birleşmiş Milletler’in birkaç girişimi dışında ne uluslararası alanda ne de Türkiye’de “savaş mağdurluğu” statüsünün verilmesiyle ilgili resmi bir girişim gerçekleştirilmemiştir.

Bunun varsayılabilir nedenlerinden biri “savaş mağduru” statüsünün” uluslararası kurumlara ve devletlere, kaçınmayacakları sorumluluklar yüklemeleridir. En azından 12 AĞUSTOS 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerine E k: Uluslararası Silahlı Çatışmaların Kurbanlarının Korunmasına İlişkin 1 Nolu Protokol (1. Ek Protokol) bağlamında Türkiye, girişimleri acil olarak başlatmak zorundadır. Çünkü Türkiye zaten fiili olarak bu sorumlulukların altına girmiş bulunmaktadır. Proje çalışmalarımız, bu yöndeki çalışmaların en önemli yönlerini karşılamaktadır.²² 1977 tarihli I. Ek Protokol’ün 52. maddesinde de sivil nitelikli mallar koruma kapsamına alınmıştır. Bu maddeye göre, askeri hedefleri oluşturmayan bütün mallar, sivil nitelikli mallar olarak nitelendirilmektedir.

Bu çerçevede, sivil nitelikli mallara saldırı yasaklanmıştır.²³

II.4.2. SURIYELİ SİĞINMACILAR HAK VE MALLARI TARAMA ARAŞTIRMASI

Sığınmacıları “hakları” ve “malları” kavramlarının belirlenmesi için “B1- SURIYELİ SİĞINMACILARIN SURIYEDE Kİ HAKLARI PROJE ÇALIŞTAYI’nda belirlenen tanımlar, hazırlanan rapor ve formlar esas alınarak, tarama çalışması (araştırması) gerçekleştirilecektir.

Tarama araştırması, sığınmacıların her biriyle yüz yüze görüşme, Suriye’deki mal ve haklarına ilişkin bilgilerin alındığı görüşme formları, mal ve haklara hak sahipliğini

---

²² Dr. Hakan Taşdemir- 12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmelerine E K: Uluslararası Silahlı Çatışmaların Kurbanlarının Korunmasına İlişkin 1 Nolu Protokol (1. Ek Protokol) – Kamu İş Dergisi; C: 7, S: 2/2003

²³ Pazarıcı, Hüseyin, Uluslararası Hukuk Dersleri Iv. Kitap, Turhan Kitabevi, Ankara, 2000 S. 254-255

ispata yarayan belge ve bilgilerin çalıştayda biçimleri belirlenen vesikalar karşılığında teslim alınması, mal ve hakların talep edilmesini kolaylaştıran diğer bilgi ve belgelerin alındığı dosyaların ikmali şeklinde gerçekleştirilecektir.

Tarama Araştırma Temel Faaliyeti şu alt faaliyetlerden oluşmaktadır:

- B2-1- Tarama – Araştırma Merkezlerinin belirlenmesi (Önerilen liste tablo halinde sunulmuştur.)
- B2-2- Tarama – Araştırma Merkezleri dokümanlarının bastırılması,
- B2-3- Tarama – Araştırma Merkezleri elektronik altyapısının oluşturulması ve personel eğitimleri
- B2-4 – Tarama – Araştırma Merkezleri Saha Çalışmaları
- B2-5- Tarama – Araştırma Merkezleri verilerinin raporlanması ve paydaşların paylaşımına açılması.

Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Dağılımı (02/03/2017 Toplam 22 Barınma Merkezi) (AFAD)		Geçici Barınma Merkezleri Dışında Kalan Suriyeli Sayısı	Ülkemizde Bulunan Toplam Suriyeli Sayısı
Adana	555	2.683.679	2.941.102
Adıyaman	9.624		
Gaziantep	38.288		
Hatay	19.849		
Kahramanmaraş	18.214		
Kilis	36.043		
Malatya	10.226		
Mardin	3.359		
Osmaniye	7.344		
Şanlıurfa	113.921		
Toplam	257423		

Bu tablo göz önünde bulundurularak, tarama – araştırma merkezi kurulması öngörülen iller şunlardır:

<i>Adana</i>	<i>İzmir</i>
<i>Adıyaman</i>	<i>Kahramanmaraş</i>
<i>Ankara</i>	<i>Kilis</i>
<i>Antalya</i>	<i>Kocaeli</i>
<i>Bursa</i>	<i>Malatya</i>
<i>Erzurum</i>	<i>Mardin</i>
<i>Gaziantep</i>	<i>Osmaniye</i>
<i>Hatay</i>	<i>Samsun</i>
<i>İstanbul</i>	<i>Şanlıurfa</i>

Tarama – Araştırma aşamasında iki saha tanımlanmıştır.

- Sığınmacı Kampları
- Sığınma kampları dışında bulunan Suriyeliler

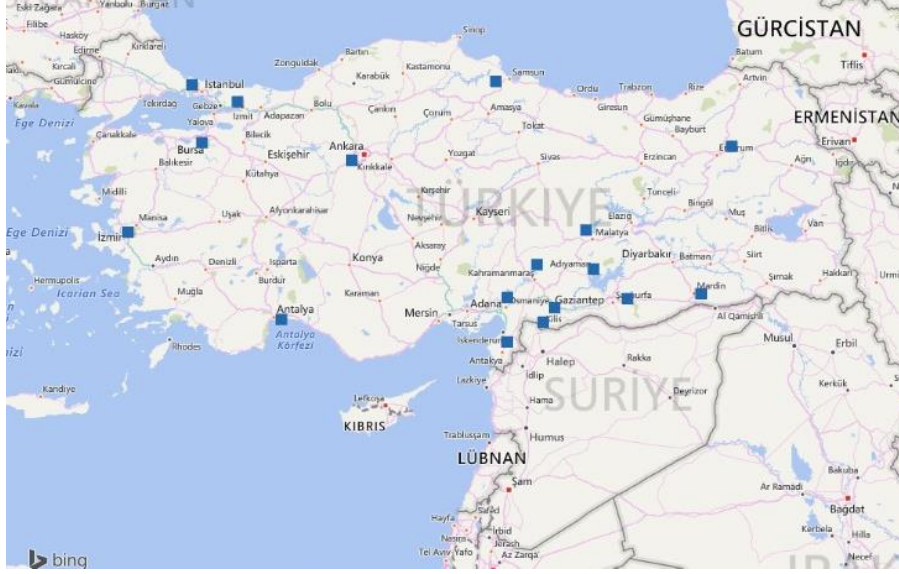
Bu ayrıma göre Valilikler, belediyeler ve diğer kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapılacaktır.

II.4.3. SURİYELİ SİĞINMACILAR HAK VE MALLAR SİCİL KÜTÜĞÜ

Tarama – Araştırma çalışmalarından elde edilen veriler (bilgi ve belgeler) SURİYELİ SİĞINMACILAR HAK VE MALLAR SİCİL KÜTÜĞÜ olarak isimlendirilen bir veri tabanında toplanacaktır. Veri tabanı aynı zamanda proje ekibi tarafından raporlanacak ve raporlar paylaşımına açılacaktır.

Kütük, Suriyeli sığınmacıların Suriye hukuk ve idari sistemine karşılık gelen Türk Hukuk ve idari sistemine karşılık gelen tanzim bilgileri ve belgelendirme ilkeleriyle çalışacaktır.

Sicil kütüğü İstanbul’da Proje Merkezinde bulunacaktır.

II.4.4. TÜRKİYE SİĞINMACILARIN SURIYE'DEKİ HAKLARI İZLEME HEYETİ

Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacılardan, Suriye’de mal ve hakları bulunan sığınmacıların Türkiye ile iş birliği yaparak ortaklaşa hak savunuculuğu ve talep faaliyetlerini yürütmelerini sağlayacak bir mekanizma kurulması gerekmektedir.

Bu amaçla proje kapsamında TÜRKİYE SİĞINMACILARIN SURIYE’DEKİ HAKLARI İZLEME HEYETİ kurulması öngörülmektedir. Ajans, ülkemizde başarıyla uzun yıllardır varlığını sürdüren Kızılay, Yeşilay dernekleri benzeri bir sivil toplum kuruluşu olmakla beraber gerek tüzüğü ve gerekse yapısı itibariyle kamu otoritelerinin de yönetiminde yer alacağı bir örgüt yapısına sahiptir.

Heyet aynı zamanda yurt içinde ve yurt dışında şu çalışmalara öncelik verecektir:

- Suriye’de hakları ve malları bulunan ve geçici ya da sürekli olarak ülkemizde ikamet etmek zorunda olan Suriyeliler ’in geldikleri kent ve kasabalara göre bir araya gelmelerini ve halen Suriye iç savaşına taraf

olan odaklarca demografik yapısı değiştirilmeye çalışılan memleketlerinin geleceği ile ilgili politikaları oluşturabilmeleri; bu amaçla sivil toplum kampanyaları ve diplomatik girişimleri yapmalarını desteklemek,

- Suriyelilerin ülkelerinde bıraktıkları hak ve mallardan doğan dava ve diğer talep haklarının dermeyanı için siyasi ve adli iş birliklerinin geliştirilmesi, bu süreçler sonunda muhataplar aleyhine iade ve tazminat başvurularının yapılmasının desteklenmesi, izlenmesi,
- Ülkemiz vatandaşlığına geçen Suriyelilerin burada başlamak istedikleri yeni hayatlarına katkı sağlayacak fonların oluşturulması ve bunlardan yararlanabilmeleri için Türk otoritelerine halefiyet kurallarına göre transfer yetkileri verilmesinin sağlanması,
- Vatandaşlığa geçmemekle birlikte ikamet süresi uzayan Suriyelilerin Türkiye’den aldığı yardım ve desteklerden doğan maliyetlere, ajans tarafından takip edilen haklardan oluşan fonlar aracılığıyla katkı sağlanması,
- Geri dönüş isteğinde bulunan veya geri dönüş için özendirilebilecek Suriyelilerin geri dönüş politikalarının ve organizasyonlarının oluşturulması, Ortadan kalkan veya harap olan haklar ve malların yeniden ihyası için Türkiye otoritelerinin yetkilendirilmesi,
- Suriyelilerin bıraktıkları hak ve mallardan dolayı talep – tazminat istemleri için gerek Suriye Arap Cumhuriyeti ve gerekse Birleşmiş Milletler başta olmak üzere uluslararası kurumlar ve camiaya yöneltilebilecek diplomatik girişimlerin ve politikaların oluşturulması.

Sayılabılır.

II.4.5. B5 - ULUSLARARASI SURİYELİ SİĞİNMACILARIN SURİYE HAKLARI KONFERANSI VE BİLDİRİSİ

Projemiz kapsamında ortaya çıkan veriler, mekanizmalar ve kurumların dünya kamuoyuna sunulması ve gerek Suriyeli sığınmacıların ve gerekse büyük sorumluluklar, yükler üstlenen Devletimizin tezlerini, taleplerini Dünya

kamuoyuna tanıtın kapsamlı bir uluslararası kongreye yer verilmektedir. ULUSLARARASI SURİYELİ SİĞİNMACILARIN SURİYE HAKLARI KONFERANSI de facto olarak ortaya çıkan, savaştan kaçmak zorunda kalan insanların geride bıraktıkları hak ve mallarının korunması, talep ve tazmin edilebilirliği olgusunun, Temel insan hakları arasında sayılması, kabul görölmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Özellikle 19, 20 ve 21. Yüzyıl bağlamında ortaya çıkan her çatışma ve savaşın nihai sonucu, milyonlarca insanın göç etmesi, geride bıraktıkları haklar ve mallarının gasp edilmesi olmuştur.

Nitekim terk etmek zorunda kalan insanlar da gittikleri ölkelerin sosyal, politik, kültürel, ekonomik dengeleri için tehdit olarak görölmüş, devletler ve toplumlar yanında göçmenler, ortaya çıkan ağır tablolar nedeniyle on yıllarca süren sorunlarla karşılaşmışlardır.

Göçün bu bağlamda ortaya çıkardığı en önemli travma mülksüzleşmedir ve sonuçları göz önünde tutulduğunda bu durum önemli bir insanlık suçu kabul edilebilir.

Suriye iç savaşının devam etmesi; Suriye’de yeni devletlerin doğması veya Suriye Arap Cumhuriyeti’nin savaş öncesi siyasi yapısını koruması gibi iki farklı eksen seçeneğine sahiptir. Her iki durumda da ölkemizin, devletimizin farklı senaryolar geliştirmesi gerekmektedir ve her iki durumunda da uluslararası hukuk ve dünya kamuoyunda dayanaklara ihtiyacı bulunmaktadır.

Bir başka açıdan bakıldığında, ölkemiz gündeminde bulunan, Suriye sınırımızın öte tarafında, Suriye toprakları içinde kalan yerleşim alanlarında demografik yapı değiştirilmeye, savaş öncesi demografik yapının izlerini yok etmeye matuf girişimler bulunmakta, devletimiz, askeri ve diplomatik girişimlerle bunu önlemeye çalışmaktadır.

Bu politika ve girişimler açısından konferans sığınmacılar ve devletimiz açısından fayda sağlayacaktır. Konferansın sonunda ULUSLARARASI SURİYELİ SİĞİNMACILARIN SURİYE HAKLARI BİLDİRİSİ kaleme alınacak ve imzaya açılacaktır.

II.5. PROJE YAYGINLAŞTIRMA FAALİYETLERİ

Temel ve destek faaliyetlerinin kamuoyuna mal edilmesi, literatüre eklenmesi ve politika yapıcılara sunulabilmesi için bir dizi yaygınlaştırma çalışması yapılacaktır. Bunlar şu şekildedir:

- Çalıştayın sonuç raporunun web – kitapçık yayını

Çalıştayın bitiminde bildirge metni hazırlanacak, çalıştay raporuyla birlikte internet ortamında ve kitapçık olarak yayınlanacaktır.

- Çalıştay iş birliği protokollerinin takip edilmesi

Çalıştay katılımcısı kurumların, katıldıkları çalıştaylarda imza attıkları bildirgelere göre ikili veya daha fazla taraflı iş birliği protokolleri yapmaları, bu protokollere göre faaliyetler gerçekleştirmeleri izlenecektir. Her faaliyete paydaş veya gözlemci iştirakçi olarak katılacakların, bu faaliyetleriyle ilgili olarak ayrı tanıtım toplantıları, açılış törenleri, haber bültenleri, kısa filmler hazırlanacaktır.

- Çalıştay raporu ve bildirgeleri basın tanıtım toplantıları

Çalıştay basına ve davetli dışı katılımcılara kapalı düzenlenecek, bitimlerinin sonrasında her çalıştay için basın bilgilendirme toplantıları tertip edilecektir.

III.

PROJE

FAALİYET

TABLOSU

